

DET TIDIGA 1800-TALETS SVENSKA NOVELLISTIK

Publikationssätt och novelltyper

Under perioden 1810–1829 kom novellen, en i Sverige tidigare förbisedd genre, att lanseras av romantikens författare. I denna artikel undersöks med vilka medel det skedde, vilka publiceringsvägar som användes och vilka slags noveller som introducerades.

Ännu är den svenska novellens historia inte skriven, men grunden lades 1907 med Fredrik Bööks *Romanens och prosaberättelsens historia i Sverige intill 1809*. Det är dags att bygga vidare, och en början kan vara att studera novellbeståndet under de närmast följande två decennierna.

Vad beträffar romantiken som litterär riktning saknas inte moderna svenska standardverk. Louise Vinges *Morgonrodnadens stridsmän* (1978) och Horace Engdahls *Den romantiska texten* (1986) är emellertid främst inriktade på epokens poetiska diktning. Forskning kring tidens novellistik får sökas i monografier såsom Henrik Wallheims *En underbar berättelse om ridderliga äventyr. V.F. Palmblad och den romantiska romanen* (2007), där också novellen ”Amala” analyseras.¹ Yvonne Lefflers *”Jag har fått ett bref...”*. *Den tidiga svenska brevromanen* (2007) behandlar – titeln till trots – också noveller från perioden.² I biografier ryms ofta värdefulla analyser av noveller. För Almqvists del finns Johan Svedjedals nyligen fullbordade *Carl*

Jonas Love Almqvists författarliv (2007–2009) att tillgå.³ Även utgåvor kan ge god information. Börje Räftegård har i *Spader Dame och andra prosaberättelser ur svensk romantik* (1987) givit ut noveller av Clas Livijn, Gustaf Henrik Mellin och Vilhelm Fredrik Palmblad med kommentarer. För att finna analyser av Lorenzo Hammarskölds novellistik får man emellertid gå till uppsatser i samlingsvolym.⁴

URVALET

Det är inte bara Bööks översikt över novellbeståndet som fått bestämma den bortre gränsen för undersökningen. Svenska Akademiens ordbok ger också ett första belägg för ordet ”novell” som litterärt begrepp 1810. Tidigare och ända fram till mitten av 1800-talet har ordet novell (nouvell, nouvelle) betytt ”nyhet”.⁵ Den hitre gränsen är satt till 1829, året då den tidigare så kallade ”Luckan” i Kungl. bibliotekets databas slutar. Först 1988 har böcker utgivna i Sverige 1700–1829 katalogiserats fullständigt och blivit lättare tillgängliga för forskningen.⁶ Ett starkare motiv för gränsen är att litteraturhistorikerna brukar beteckna 1830 som slutår för romantiken. Då ger Fredrika Bremer ut sitt andra häfte av *Teckningar utur hvardagslifvet*, där författaren fick sitt genombrott med familjromanen *Familjen H****.

På 1830-talet ökade antalet utgivna noveller markant, inte minst genom förlagsserierna.⁷ I Uppsala initierade Nils Wilhelm Lundequist 1831 utgivningen av "Svenska noveller" och 1839 "Folkskrifter".⁸

För att inringa novellmaterialet krävs en hanterlig definition av genren, vilket inte är det lättaste, då praktiskt taget alla större genomgångar av förslag till hur begreppet kan definieras har utfallit negativt. Det framgår exempelvis av Jørgen Dines Johansens ambitiösa *Novelleteori efter 1945. En studie i litterär taxonomi* (1970), där han främst inriktar sig på den livaktiga tyska genrediskussionen. Sammanfattningsvis avvisar Johansen de akrona definitionerna. I stället föreslår han att man utarbetar en diakron och differentiell beskrivning. Genrestudiets uppgift, menar han, är att studera litterära traditioner och transformationer i ett historiskt förlopp.⁹ På senare tid vittnar bidragen i den rikhaltiga, framför allt amerikanska, floran av antologier över novellteori om att definitionsproblemet ännu inte är löst.¹⁰ Samtidigt har nyttan av att uppsätta genregränser ifrågasatts, vilket framgår i antologin *Genreteori* (1997).¹¹

Vid urvalet har en generös ram satts för genrebegreppet. I stort sett används den ramdefinition som givits av Asbjørn Aarseth: "en episk prosatekst av relativt kort omfang".¹² Till den kan läggas kravet på en handling, ett av de kriterier som utlästs ur ett uttalande av Goethe, att novellen är "en oerhörd händelse som utspelar sig".¹³ Med anledning av Johansens maning att ta hänsyn till novellernas historiska kontext, används också en samtida uppfattning om vad som kännetecknar novellen:

- Den äkta Romanens tendens är, att i den mest utarbetade form framställa en idealiserad bild af ett betydningfullt, ett romantiskt lif.
- Deremot är Nouvelen en *romantisk anekdot*. Ett moment af lifwet uppfattas af Berättaren, utvecklas af honom med alla de omständigheter – men ej flera – som derpå hänsyfta eller

till frambringande äro nödiga, och framställes till upplysande af antingen någon tillfällig erfarenhets-observation (t. ex. berättelsen om Sångerskan Antonelli), eller till bewisande af någon moralisk sats (som den om den Italienska Köpmansfrun, eller den om Ferdinand), såsom dessa ofta komma till tals i bildade sällskaper, hwadan berättelserna äfwen måste wara af-fattade i en lätt idealiserad Societets-ton.¹⁴

Citatet är hämtat från en recension 1813 av Goethes ramnovellsamling *Unterhaltungen deutscher Ausgewanderten* i svensk översättning, *Tyska Flyktingars Tidsfördrif*, publicerad i Uppsaloromantikernas språkrör *Swensk Litteratur-Tidning*. Bakom den anonyma recensionen ligger troligen Hammarsköld.¹⁵ Flera av synpunkterna på novellbegreppet återkommer senare i den nordiska genredebatten under andra hälften av 1900-talet, exempelvis skillnaden mellan roman och novell, där novellen skildrar ett begränsat tidsavsnitt och handlingen är koncentrerad, att novellen kan beskriva något upplevt eller vara sedelärande.¹⁶ Senare har Johansen föreslagit omfångskriteriet som en nödlösning:

Det noget nedslående resultat synes altså at være, at forskellen mellem novelle og roman er en relativ, icke specificeret forskel i længde, hvor man endda ofte vil komme ud for tvivlstilfælde. Alligevel er en omtrentlig omfangsbestemmelse nok den eneste indgang til et forsøg på at bestemme de to genrens egenart men en forudsætning for overhovedet at kunne definere en genre er, at man gør sig klart, at en genre er et historisk fænomen, der er i en stadig udvikling.¹⁷

Novelltryckens utseende 1810–1829 är ganska enhetligt. Det rör sig i regel om små häften i oktav eller duodes, samma format som användes för romantikernas litterära kalendrar. Mest omfångsrika av verken med genrebetecknande titel är *Amala. Indisk novell* av Palmblad och

Blomman på Kinnekulle. Novell av Mellin, på 120 respektive 142 sidor. Verk på över 10 ark, det vill säga 160 sidor, tycks inte kallas noveller – inte heller i samtida recensioner. Således har de uteslutits ur undersökningsmaterialet. Voluminösare verk med beteckningen novell uppträdde först under de följande decennierna.¹⁸ Ett problem är att en del av häftena, som i övrigt motsvarar kriterierna för novellen, kallas ”roman” i undertiteln, i ett förord eller efterord. Man får då snarare uppfatta ”roman” som romantisk berättelse eller kärleksäventyr. Den betydelsen av ordet förekom långt in på 1800-talet. August Strindberg kallar exempelvis sin novellsamling *Giftas* (1884) ”romanbok” i den inledande intervjun.¹⁹

Almqvists sagor har inte medtagits i novellmaterialet. *Grå Kappan, eller Bedräglig och mycket angenäm Historia om den däjelige Prinsen Rosimandro, hwilken af en elak Trollqwinna blifwit på det ömkeligaste förwandlad; dock sluteligen genom ljuftig älskog igen till sin rätta gestalt återställd* är utgiven som folkbok (1818) och betraktades länge som en genuin folksaga.²⁰ Från novellen avgränsar sig folksagan framför allt genom att den använder särskilda berättarformler, har en flerepisodisk uppbyggnad och ett speciellt typgalleri. Inte heller Almqvists konstasagor i *Opoetisk Calender för Poetiskt Folk* 1822, ”Guldfogel i Paradis. Poesiens Legend” och ”Rosaura. Saga om Behagets Wingar” har kvalificerat sig som noveller. ”Guldfogel i Paradis” bär både legendens kännetecken, genom den inledande berättelsen om ett helgon, och sagans, genom sin hjälte som prövas i en rad äventyr. ”Rosaura” handlar om en prinsessa som skall välja en make bland en rad friare och slutligen får en passande prins, och kan utan tvekan föras till sagofacket. Som novell räknas däremot Almqvists *Parjumouf. Saga Ifrån Nya Holland*, då den besitter en rad drag gemensamma med samtidens prov på genren.

Inga estetiska aspekter har varit avgörande för urvalet. Även noveller som enligt *Allmänna*

Journalens recensent ”ej [är] af den dragligare sorten” ingår.²¹

Till hjälp vid sammanställningen av novellmaterialet har, förutom förteckningen i databasen Svensk bibliografi 1700–1829 över titlar med klassifikationen Hc, också två äldre källor anlitats: Hammarskölds och Per Adolf Sondéns, *Svenska Vitterheten. Historisk-kritiska anteckningar* (1833) och Gustaf Ljunggrens *Svenska Vitterhetens Häfder efter Gustaf III:s död och fram till 1815* (4–5, 1890–95). Underlaget för undersökningen är troligen inte fullständigt. Framför allt kan novellistiska bidrag i tidningar och tidskrifter saknas,²² men förhoppningsvis är materialet tillräckligt omfattande för att kunna ge svar på de frågor som ställs i undersökningen.

Med de nämnda kriterierna har 45 verk kunnat registreras som noveller. Största delen, 27 titlar, återfinns i separata häften, 14 i periodisk press och kalendrar, två i antologier och två är novellsamlingar.

LANSERINGEN

Under 1810-talet kom en rad översättningar av utländska noveller i samlingsvolym. *Romantiska berättelser* av Friedrich de la Motte Fouqué, som gärna utnyttjade miljöer från den nordiska sagan och riddartiden, utgavs i två delar 1816 och *Berättelser* av den danska romantikens banérförare Adam Oehlenschläger introducerades 1818–19. Den mest omfattande satsningen på översättningar av noveller gjordes på Palmblads förlag i Uppsala, vars verksamhet var en viktig förutsättning för spridandet av den Nya skolans idéer. Mot upplysningstidens dyrkan av förnuftet hävdades nu känslans rätt, det omedvetnas betydelse och människans individualitet. Både fjärran länder och forna tider, framför allt medeltiden, gav författarna miljö och tidsfärg. Folkdiktningen, som hade börjat upptecknas, blev en annan källa till inspiration.

Palmblad & C. utgav verk som hör till novellhistoriens glansnummer: Cervantes *Noveller* (1814) ur samlingen *Novelas Ejemplares* och

den redan nämnda ramberättelsesamlingen av Goethe, men också verk av Ludvig Tieck, Fouqué, August Apel och Friedrich Laun.²³ Framför allt var det i *Poetisk Kalender* förlaget satsade på att introducera den romantiska novellen. Flertalet översättningar gjordes av Palmblad själv, och han började i årgång 1815 med Ludvig Tiecks "Kärlek och Trolldom. Novell". De följande åren innehöll kalendern en rad noveller av Tieck, Fouqué och E. T. A Hoffmann.²⁴

När romantikens författare lanserade genren började beteckningen, termen "novell", att fungera som ett varumärke. Om man undantar Carl Gustaf Walbergs titel *Det moderna ägtenskapet, eller: Ordsaken till de dyra hus-hyrorra här i staden. En nuvell ur dagliga erfarenheten* (1816), som verkar anspela på den äldre betydelsen av ordet novell, finner man de tidigaste svenska beläggen i två titlar: Palmblads "Amala. Indisk novell" i *Poetisk Kalender* och Hammarskölds *Helvin och Ellina, eller Trohets-Profvet. Novell*. Båda utkom 1817. Övriga titlar med genrebeteckningen under den aktuella perioden är *Vedergällningsrätten. Novell av Magnus Crusenstolpe, Sju timmar på Fitja. En liten samling af Noveller* och "Skalde-Löven. Novell" av Hammarsköld samt *Blomman på Kinnekulle. Novell* av Mellin.

Naturligtvis skrevs svenska noveller före 1810. Vanlig var då den franska beteckningen "conte". Carl Gustaf af Leopold skrev "contes philosophiques", som publicerades i *Extra Posten* på 1790-talet.²⁵ När Nya skolans män gick till storms mot den dominerande franska smaken inom litteraturen och i stället anammade den tyska, markerades det också genom att "conte" ersattes med "novell" (Novelle) som användes i Tyskland.

UTGIVNING I SEPARATA HÄFTEN

Folkböcker utgavs sedan 1600-talet anonymt i häften tryckta i fraktur, vanligtvis på ett ark (16 s.). Till den kategorin hör *Sotaren och*

Köpmansdottern. Sann händelse (1824), ett triangeldrama i vardagsmiljö som slutar i en lycklig mesallians.²⁶ Ovanliga händelser av alla slag, alltifrån spökerier till omkastningar i den sociala rangordningen, var omtyckta motiv i den här typen av tryck.

I likhet med folkböckerna saknar större delen av novellhäftena författarnamn. Många har emellertid – förmodligen av marknadsföringsskäl – försetts med beteckningen "Svenskt Original". Attribueringarna har tillkommit senare och införts vid katalogiseringen på KB. Endast en novell har erhållit signatur, G. H. M - - n, som står efter titeln på Gustaf Henrik Mellins *Blomman på Kinnekulle*. För att locka rätt köpare anges några gånger vad författaren skrivit tidigare såsom i Christina Charlotta Ulrica Bergers *Albert och Louise eller Den dubbla upptäckten. Svenskt original af auctorn till Ruinerne vid Brahehus* (1817).

Den romantiska skolans företrädare är representerade med ett par noveller i häftesformatet. Starka inslag av tragik och sentimentalitet finns i Hammarskölds *Helvin och Ellina* (1817), som bygger på en verklig händelse i en tydligt tecknad Stockholmsmiljö. Två älskande har tillsammans begått självmord genom att dränka sig. I en inledande kommentar hävdar Hammarsköld sin rätt att med fantasins hjälp söka motivet till det tragiska slutet.²⁷

Ett tidigt fiktionsprosaverk av Almqvist är *Parjumouf* (1817). I ett varianttryck är undertiteln utökad med *Ett försök att lafontainisera*, det vill säga att skriva känslösamt om oskuldsfulla ungdomar som den tyske romanförfattaren August Lafontaine.²⁸ *Parjumouf* är en exotisk novell med raffinerad ramkonstruktion i flera lager. Handlingen, närmast en Romeo och Julia-historia men med lyckligt slut, tilldrar sig i Australien. Intresset för fjärran länder blomnade upp under romantiken, säkert genom intryck från verk av franska författare som *Atala* (1801) av François-René de Chateaubriand. Almqvist hade förmodligen

inspirerats av en reseskildring som publicerades i *Allmänna Journalen* 1816.²⁹

Historiska noveller är väl representerade under den aktuella epoken. Den anonymt utgivna *Elwitha, eller Den gamla Riddaretiden* (1819) med beteckningen *Swenskt Original* innehåller inte oväntat ett kärleksäventyr. Två år senare rosade Magnus Crusenstolpe marknaden med inte mindre än tre noveller: *Vedergällningsrätten*, *Kollerstad* och *Denis från Norrmandie*. Men Erik Lindström avfärdar dem kategoriskt i sin undersökning av Walter Scotts inflytande i Sverige som ”värdelösa bidrag till den sentimentalt riddar- och rövarromantiska efterblomstringen”.³⁰ Först att utge en historisk novell i Scotts efterföljd var Mellin med *Blomman på Kinnekulle* (1829). Denna kärlekshistoria från Johan III:s tid gjorde omedelbart succé och infördes två år senare i förlagsserien ”Svenska noveller”.³¹

Med inte mindre än fem noveller bidrar Christina Charlotta Ulrica Berger. Hennes brevberättelse *Hilda och Ebba* (1816), en kärlekshistoria med förhinder, anser Yvonne Leffler vara den första svenska brevsamlingsromanen.³² Bergers övriga produktion utgörs snarast av romantiska äventyrsberättelser som slutar lyckligt.³³ *De franska krigs-fångarna i Sverige* (1815) anges i en not bygga på en verklig händelse, medan den redan nämnda *Albert och Louise* knyter an till den populära tyska rövarromanen, en genre som enligt Böök förfärdigades ”af driftiga och af konstnärligt samvete oösvärade dussinskribenter”.³⁴ Äventyrsnovellen *Trollgrottan i San Miniato dal* (1816) är förlagd till Italien medan *Agnès och Alfred* (1828) utspelar sig på svensk mark. Bergers repertoar är rätt varierad, och hon provar både nyare och äldre berättarstrukturer. Men någon företrädare för den romantiska riktningens novellistik är hon inte.

Övriga noveller som utkom separat kan indelas i två kategorier. Där finns de med sedelärande tendens, efterföljare till de så flitigt lästa

Contes Moraux av Jean François Marmontel. Hit räknas de anonyma *Den Lyckliga Natten på Wärdshuset Jeriko* (1816), titelnovellen i samlingshäftet *Penninge-friarne eller Tre frierier på en aftonstund* (1817) och *Jul-kusen eller Mågarna* (1819) av Carl Olof Grawallius. Sedelärande, men i satirens form, är också Bengt Johan Törneblads *Stora Verlden. Af Julie Louise Amalie Rosalie Hippeldans* (1812), där högfärd och fåfänga häcklas.

Den andra kategorin kan beskrivas som arvtagare till Fredrik Cederborghs kvicka och satiriska romaner, exempelvis *Uno von Trasenbergs* (1809–1810), som erbjuder miljöer från Stockholms krogar, spelhålor och bordeller.³⁵ Sådana inslag finner man i Carl Gustaf Walbergs noveller, som alla utkom 1816 och är av det lättsinnigare slaget: *Det moderna Ägtenskapet*, *Ägtenskaps-historia* och *En Mamsell i Stockholm*. Endast *Herdinnan wid Hagalund* äger en tunn beläggning av moralisk fernissa. I en samlingsvolym, *Ullas Händelser, Sann Historia* är hans skälms historia ”Fina Bedragare i Stockholm” inrymd.

Till de lättsammare hör också två resenoveller. Cederborghs *Resan genom Lifvet* (1815) är en pikaresk fritt utformad efter en verklig persons nedskrivna berättelse om sitt liv.³⁶ Carl David Arfwedson varierar i *Min första resa till Hufwudstaden* ett väl etablerat tema, lantbon som kommer till Stockholm och råkar illa ut.

Knivhugg utdelas i den annars huvudsakligen versifierade kampen mellan Gamla och Nya skolan. Carl Fredric Dahlgrens *Aurora eller Den Norrska flickan*, som beskriver en ung dams högst betänkliga eskapader, rymmer satir riktad mot anhängarna av den äldre akademiska smaken. Anfall med grövre artilleri förekommer egentligen bara i den till folkbok förklädda *Den Nye Polykarpos eller Den Unge Finke Riddaren* från 1814. Titeln ger intryck av att vara fortsättningen på en tysk folkbok, men Bäckströms bedömning, att det är en anonym stridsskrift riktad mot fosforisterna, är säkert

korrekt. Beskrivningen av Finkes moder med knollrigt rött hår för tankarna till Atterbom, liksom hennes förkärlek för det grekiska vid sonens namngivning. Parodiskt skildras hur den vittret intresserade Finke ger sig ut på vandring och möter inbillade faror strukturerade enligt sagans trelat. Att även novellen kunde utgöra stridsskådeplats i kampen mellan skolorna är nog inte tidigare uppmärksammat.

EN RAMNOVELLSAMLING

Lorenzo Hammarskölds ramnovellsamling *Sju timmar på Fittja* utkom 1821 med undertiteln *En liten samling af Noveller*. Som redan antytts har Hammarsköld troligen inspirerats av Goethes *Unterhaltungen deutscher Ausgewanderten*. I ramen beskrivs hur ett sällskap är på väg till Stockholm för att beskåda Karl XIV Johans kröning. Deltagarna i resan blir kvar över natten på Fittja vårdshus i väntan på nya hästar, och de bestämmer sig för att fördriva tiden med att berätta historier för varandra. Samma antal som i Goethes samling, sju noveller, fogas på så sätt in i ramen, varav den första är den tidigare publicerade "Helvin och Elina". En av personerna, Claudine, som står på tur att ge ett sista bidrag till underhållningen, ger en intressant provkarta på tidens kortprosa-kategorier, men hon kallar dem "romaner":

Sannerligen hafva vi icke ungefärligen genomgått alla arter af romaner, under de timmar vi här väntat på hästar. Här har berättats moraliska, sentimentala och komiska Romaner, Röfvare- och Riddarehistorier, det enda som saknas är en Gastsaga, och för att hafva hela genren komplett, så vill jag, då nu spöktimman är förbi, med en sådan uppvakta.³⁷

Några av de romantiska drag som kan skönjas i novellutbudet, förutom i första berättelsen, är en beskrivningen av vansinnet i "Träsko Lasse", att berättelsen om "Justine de Levis" är förlagd till riddartiden, den av Palmblad

omhuldade epoken,³⁸ och de övernaturliga händelserna i "Saknadens Vidskeppelse", så vanligt förekommande i E. T. A. Hoffmanns fantastiska berättelser.³⁹

NOVELLBIDRAG I TIDSKRIFTER, TIDNINGAR OCH ANTOLOGIER

Flera korta prosastycken infördes i de litterära tidskrifter som startades av den romantiska skolans företrädare: *Poetisk Kalender* (1811–1821) i Uppsala och *Opoetisk Calender för Poetiskt Folk* (1821–1822) i Stockholm. Tyska författarens metod att presentera ny litteratur i litterära tidskrifter och kalendrar hade visat vägen. Exempelvis hade Goethes ramnovellsamling först publicerats i Friedrich Schillers tidskrift *Die Horen* 1795.

I Uppsalakalendern placerade Palmblad 1812–1818 en egen roman, utan huvudtitel men i flera delar. En av dem, "Resorna", kom 1813, och där införs i romantexten ett 30 sidor långt avsnitt kallat "Novell" i en ram av muntlig karaktär.⁴⁰ Senare omarbetades avsnittet till ett självständigt verk med titeln "Amala. Indisk Novell" och infördes i årgången 1817.⁴¹ "Amala" är en kärleks-, äventyrs- och reseberättelse. Liksom Almqvists *Parjumouf*, rör det sig om en exotisk novell. Även Palmblad inspirerades av en resebeskrivning.⁴² När novellens hjälte är på väg hem ifrågasätter han sanningshalten i vad han varit med om och liknar äventyren vid "en lysande dikt, uppfunnen af en österländsk skald till någon sysslolös sultaninnas tidsfördrif".⁴³ Distansen till verkligheten och fantasins betydelse för dikten är ämnen som sysselsatte epokens författare.

Noveller i tidningar, tidskrifter och antologier publicerades i regel också anonymt. Palmblad är den ende novellförfattare som sätter ut sitt namn.

I den sista årgången av *Poetisk Kalender* (1822) infördes ytterligare en originalnovell, "Dödsbudet. Sanning och Dikt" av signaturen K., sannolikt Per Ulrik Kernell.⁴⁴ Det rör

sig om en sentimental resenovell, men dess tragiska händelser utspelas inom Europas gränser. Undertiteln signalerar att temat från Hammarskölds och Palmblads noveller varieras.

Sommarhäftet 1822 av *Opoetisk Kalender för Poetiskt Folk* innehåller ett bidrag av Hammarsköld, "Skalde-Lönen. Novell".⁴⁵ Det är en tragisk triangelhistoria som tilldrar sig i renässansens Italien. I vinterhäftet samma år publicerades två noveller av Livijn, "Samvetets Fantasi" och "Skaldens Harpa", en saga berättad inom en realistisk ram som tilldrar sig i nutid. Med "Samvetets Fantasi" införs den fantastiska novellen i vår litteratur. Intresset för det omedvetna hade väckts bland tyska romantiker och genomsyrar exempelvis Hoffmanns verk i genren.⁴⁶ Huvudpersonens samvetskval manifesteras i spöksyner.

Under perioden 1810–1829 startades också publikationer som särskilt vände sig till kvinnor. I *Kalender för damer* (1818–1822) infördes 1819 en novell av Anders Fryxell, under signaturen F – –, "Brott och Försoning". Det är en sentimental kärleks- och äventyrsberättelse med fantastiska inslag som avslöjar att Fryxell då stod den romantiska skolan nära.⁴⁷ Tidstypiskt är också hans bidrag i årgång 1820, "Midsommarsnatten. Fantasi", ett feeri på några sidor.

Sofrosyne. Ett Blad för Svenska Fruntimmer utkom en gång i veckan. Tre anonyma noveller, som torde vara svenska original, gick som följetong i årgången 1815. Samtliga är av den moraliserande typen, en kategori som uppenbarligen ansågs passa målgruppen. "Den Svenska Heloise" handlar om en kvinna som förförs och överges, men blir ett under av dygd och får sin belöning genom ett lyckligt giftermål. Titeln syftar på Rousseaus brevroman *Julie, ou La nouvelle Héloïse* (1761). Den andra följetongen, "Om vexlingarne", handlar om en föräldralös pojke som går till sjöss och får uppleva en mängd äventyr. Det tredje novellbidraget är karaktärsskildringen "Den Envisa".

I *Romantiskt Tidsfördrif* del II, 1819, finner man "Helvin och Malvina" av signaturen S**, troligen Per Adolf Sondén. Det är i alla händelser hans signatur i *Poetisk Kalender*. Novellen är en tragisk berättelse om kärlek i krigets skugga. Titeln ligger misstänkt nära Hammarskölds *Helvin och Ellina* som hade utkommit två år tidigare.

Fredrik Cederborgh utgav tidningen *Anmärkaren* 1816–1829 och införde flera egna humoristiska bidrag som gick som följetonger 1818. "Utdrag ur Herr de Chorbergs märkvärdiga resa till Konungariket Ohavapan åren 1813, 1814 och 1815" är att uppfatta som en parodi på tidens exotiska reseskildringar, medan "Manuskript funnet i en Lönnlåda, i ett på Auktionskammaren köpt Schatull" snarare är en satir riktad mot ordensväsendet. "Grefve Jaques Panrace von Himmel och Jord" har formen av brevberättelse. Leffler anser att Cederborgh här främst angriper informatorernas mellanställning och usla arbetsvillkor i de adliga familjerna.⁴⁸ Men den akademiska världen får sig också en rejäl släng av slevan. De två sistnämnda följetongerna utkom inom kort i separata tryck, men den första trycktes inte om förrän i författarens *Ungdoms Tidsfördrif* 1834.

En familjenovell med lyckligt slut, "Öfverraskningen", helt utan romantikens kännetecken, finner man i den kortlivade tidskriften *Freja. Sällskaps-Blad* 1824. Tre år senare utkom den i ett separat tryck. Bernhard Lundstedt meddelar att författaren möjligen kan vara Wilhelmina Ståhlberg.⁴⁹

Skillnaden mellan en kortvarig tidskrift och en antologi är härfin. *Samlaren. Vitter ströskrift* utgavs av Fredrik Cederborg. I andra häftet 1814 införde han en egen novell "Födelsedagen", en tragisk historia om en spelare som efter förluster försöker men misslyckas att ta sitt liv. Antologin *Penelope. Ny Läsning för Fruntimmer* (1818) består huvudsakligen av utländska prosa-bidrag i översättning, men ett anonymt svenskt original slank med i första häftet 1818, "Jag och

min Man”, en brevnovell som går ut på att hustrun skall veta sin plats – ett lämplig ämne för de tilltänkta läsarna.

EN MODERN NOVELLSAMLING

Novellsamlingar utan sammanfogande ram uppträdde först med Cervantes *Novelas Ejemplares* (1613). Den kanadensiske novellforskaren François Ricard kallar dem ”recueil moderne”, modern novellsamling.⁵⁰

I undersökningsmaterialet föreligger endast en samling fristående noveller, Fredrika Bremers *Teckningar utur hvardagslifvet*, del 1 (1828). En brevberättelse, ”Axel och Anna eller Correspondence emellan tvenne våningar. Liten roman i biljetter” inleder. Liksom Bergers *Hilda och Ebba* är det en kärlekshistoria med förhinder och lyckligt slut.⁵¹ Därpå följer en tragisk novell, ”Tvillingarne”, en visserligen sentimental men med gott humör skriven familjenovell, ”Förhoppningar”, vars hemmiljö har drag av realism, och slutligen ”Bref öfver Stockholms soupée”, en satir i brevets form över förkonstlingen i huvudstadens umgänge – snarast att betrakta som en skiss.⁵² Åsa Arping ser en koppling mellan ”Förhoppningar” och *Familjen H**** även i tematiken.⁵³

Efter den här genomgången kan man konstatera att ett par romantiker visserligen novelldebuterar med separat tryckta häften, men att deras forum främst blev de nystartade kalendrarna. Nya novelltyper introducerades där, framför allt den exotiska och den fantastiska. Kvantitativt dominerar inte Nya skolans författare novellmarknaden under perioden, men förutom Cederborghs bidrag till genren är det bara deras noveller som kvalificerat sig för nyutgivning under 1900-talet.

Brevnovellen utnyttjas av författare tillhörande olika litterära smakriktningar, vilket

också sker beträffande den redan etablerade resenovellen. Endast en kategori finner man uteslutande bland de separat tryckta novellerna, nämligen den historiska. De flitigaste författarna, Berger och Walberg, hör till dem som enbart publicerat sina noveller i separata häften.

Den bibliografiska sammanställningen av materialet ger ytterligare information om undertitlar, utgivare, tryckerier (i något fall förlag), format, stilsort och omfång. Ett närmare studium av novellernas materialitet skulle säkert också kunna ge värdefull information om genren under tidigt 1800-tal.

Det har framgått att en och samma novell kan förekomma i olika slags publikationer. Den kan plockas ur en roman och efter omarbetning ingå som självständigt verk i en kalender i likhet med ”Amala”. En novell utgiven i ett häfte kan senare ingå i en novellsamling som i fallet ”Helvin och Ellina”. Efter att ha utgjort bidrag i en tidning eller tidskrift kan novellen senare ges ut i ett eget häfte. Ett separat tryck kan längre fram föras in i en förlagsserie, vilket skedde med *Blomman på Kinnekulle*, eller i en författares samlingsverk såsom Cederborghs noveller. Novellens förmåga att nå sina läsare genom alla möjliga slags tryck, liksom att passa in i de olika kontexter som erbjuds på bokmarknaden och i periodika, får betraktas som en viktig egenskap, och den bör nog uppmärksammas mer vid de ständiga försöken att definiera novellen som genre. Man kan också konstatera att de författare som representerade den Nya skolan lyckades i sin ambition att lansera novellen. Genren fick sedan allt större spridning och kulminerade under de sista decennierna av 1800-talet. Till framgången bidrog i hög grad den publiceringsväg som främst hade använts av romantikerna, nämligen den periodiska pressen.

Svenska noveller publicerade 1810–1829

NOVELLER I SEPARATA HÄFTEN

- Anon., *Den nye Polykarpos eller Den unge Finke Riddaren. Första stycket Af Hans Förunderliga och icke så Otroliga Öden, dem han sjelf diktat och beskrifwit*, Gefle: Carl Gust. Sundqwist, 1814 (8:o, fraktur, 16 s.)
- Anon., *Den Lyckliga Natten på Wärdshuset Jeriko. Dedicerad till unga herrar och fruntimmer, i allmänhet; men gamla Fäder i synnerhet*, Stockholm: Carl Nyberg, 1816 (8:o, antikva, 48 s.)
- Anon., *Penninge-friarne eller Tre frierier på en aftonstund. Swenskt Original*, Stockholm: Carl Nyberg, 1817, novellen med samma titel s. 1–22 (8:o, fraktur, 32 s.)
- Anon. *Elwitha, eller Den gamla Riddaretiden*. Swenskt Original, Götheborg: Geo. Löwegren, 1819 (8:o, fraktur, 40 s.)
- Anon. *Sotaren och Köpmansdottern, I Stockholm. Sann händelse*, Stockholm: Johan Hæggsström, 1824 (8:o, fraktur, 16 s.)
- [Almqvist, C.J.L.], *Parjumouf. Saga ifrån Nya Holland*, Stockholm: A. Gadelius, 1817 (12:o, antikva, 98 s.)
- [Arfwedson, Carl David], *Min första resa till Hufwudstaden*, Stockholm: Elméns och Granbergs tryckeri, 1827 (8:o, fraktur, 62 s.)
- [Arfwedson, Carl David], *Studenterna i Utscheu eller Zierbenglarnes historia i China. En tragisk-komisk berättelse från nittonde århundradet. Öfversättning från mexicanskan*, Stockholm: Ludv. Öbergs förlag, Elméns och Granbergs tryckeri, 1828 (8:o, antikva, 53 s.)
- [Berger, Christina Charlotta Ulrica], *De franska krigs-fångarna i Sverige*, Stockholm: Marquardska Tryckeriet, 1815 (8:o, antikva, 42 s.)
- [Berger, Christina Charlotta Ulrica], *Trollgrottan i San Miniatos dal*, Linköping: Petre och Abrahamsson, 1816 (8:o, antikva, 128 s.)
- [Berger, Christina Charlotta Ulrica], *Hilda och Ebba eller Ruinerna vid Brahehus*, Stockholm: Marquardska Tryckeriet, 1816 (8:o, antikva, 72 s.)
- [Berger, Christina Charlotta Ulrica], *Albert och Louise eller Den Dubbla Upptäckten. Svenskt Original af auctorn till Ruinerne vid Brahehus*, 1–2, Stockholm: Hedmanska Boktryckeriet, 1817 (8:o, antikva, 64 + 64 s.)
- [Berger, Christina Charlotta Ulrica], *Agnès och Alfred eller De trenne Äpplena. Af Författaren till Trollgrottan i San Miniatos dal, och till Ruinerna vid Brahehus. Svenskt Original*, Linköping: Axel Petré, 1828 (8:o, antikva, 128 s.)
- [Cederborgh, Fredrik], "Födelsedagen", i *Samlaren. Vitter ströskrift*, utg. av Fredrik Cederborgh, häfte 2, Stockholm: Fr. Cederborgh & Co, 1814, s. 78–82 (8:o, antikva); omtr. i *Ungdoms tidsfördrif*, band 2, Stockholm: Joh. Hörberg, 1834
- [Crusenstolpe, Magnus Jacob], *Vedergällningsrätten. Novell*, Stockholm: f.d. Innelli tryckeri, 1821 (8:o, antikva, 50 s.)
- [Crusenstolpe, Magnus Jacob], *Kollerstad. Legend*, Stockholm: f.d. Innellii tryckeri, 1821 (8:o, fraktur, 32 s.)
- [Crusenstolpe, Magnus Jacob], *Denis från Norrmandie. Romantisk berättelse från slutet af sextonde århundradet. Svenskt Original*, Stockholm: f.d. Innellii tryckeri, 1821 (8:o, antikva, 34 s.)
- [Dahlgren, Carl Fredric], *Aurora eller Den Norrska flickan. Svenskt original*, 1–2, Stockholm: Olof Grahn 1815 (8:o, antikva, 64 + 80 s.)
- [Grawallius, Carl Olof], *Jul-kusen eller Mågarne. En Stockholms-händelse*, Stockholm: Olof Grahn, 1819 (8:o, antikva, 28 s.)
- [Hammarsköld, Lorenzo], *Helvin och Ellina, eller Trohets-Profvet. Novell*, Stockholm: Hedmanska Boktryckeriet, 1817 (12:o, antikva, 24 s.)
- M[elli] - - n, G[ustaf]. H[enrik]., *Blomman på Kinnekulle. Novell*, Stockholm: Zacharias Hæggsström, 1829 (8:o, antikva, 142 s.)
- [Törneblad, Bengt Johan], *Stora Verlden. Af Julie Louise Amalie Rosalie Hippeldans. På författarinns älskade döda stoft utgifven af dess Kusin Traugott Griniani*, I–II, Stockholm: Marquardska Tryckeriet, 1812 (8:o, antikva, 58 + 38 s.)
- [Walberg, Carl Gustaf], *Det moderna Ägtenskapet, eller Orsaken till de dyra Hus-Hyrorna här i Staden. En nuvell ur dagliga ärfarenheten*, Stockholm: Carl Nyberg, 1816 (8:o, antikva, 84 s.)

- [Walberg, Carl Gustaf], *Herdinnan wid Hagalund. Romantisk Berättelse*, I–II, Stockholm: Fr. Cederborgh & CO, 1816 (8:o, fraktur, 40 + 40 s.)
- [Walberg, Carl Gustaf], *Ägtenskaps-historia, eller Hustrun med tre männer och fyra älskare*, Stockholm: Carl Nyberg, 1816 (8:o, antikva, 112 s.)
- [Walberg, Carl Gustaf], *En Mamsell i Stockholm. Sannfärdig berättelse*, Stockholm: Carl Nyberg, 1816 (8:o, antikva, 32 s.)
- [Walberg, Carl Gustaf], "Fina Bedragare i Stockholm", s. 13–21, i *Ullas Händelser, Sann Historia. Samt Fina Bedragare i Stockholm*, Stockholm: C. Nyberg, 1816 (8:o, fraktur, 24 s.)

NOVELLER I PERIODISK PRESS

- Anon., "Den Svenska Heloise. En Lärorik Historia", i *Sofrosyne. Ett Blad för Svenska Fruntimmer*, utg. av Adolf Regné, 1815 i nr 1, 4, 9–11 (8:o, antikva)
- Anon., "Om vexlingarne. En Saga", i *Sofrosyne. Ett Blad för Svenska Fruntimmer*, utg. av Adolf Regné, 1815 i nr 15–17 (8:o, antikva)
- Anon., "Den Envisa. Berättelse af hennes Far", i *Sofrosyne. Ett Blad för Svenska Fruntimmer*, utg. av Adolf Regné, 1815 i nr 38–39, 48, 53 (8:o, antikva)
- Anon., "Öfwerraskningen", i *Freyas Sällskaps-Blad*, utg. av W.F. Holmgren, 1824 i nr 1–2, 3–5, 7–8, 10, 12–13 (4:o, antikva), tr. separat under titeln *Öfwerraskningen. En romantisk kärlekshändelse*, Uddewalla: And. Johnson, 1827 (12:o, fraktur, 46 s.)
- [Cederborgh, Fredrik], "Utdrag ur Herr de Chorbergs märkvärdiga resa till Konungariket Ohavapan åren 1813, 1814 och 1815. En stunds skämt af författaren till Försök öfver Skönheter", i *Anmärkaren*, utg. av Fredrik Cederborgh, 1818 i nr 6, 7, 8, 12, samling 18 och nr 3, samling 19, (4:o, fraktur); omtr. i *Ungdoms tidsfördrif*, band 1, Stockholm: Joh. Hörberg, 1834
- [Cederborgh, Fredrik], "Afskrift af ett Manuskrift funnet i en Lönnlåda, i ett på auktion köpt Schatull", i *Anmärkaren*, utg. av Fredrik Cederborgh, 1818 i nr 6, 7, 8, 9, 12, samling 17, nr 12, samling 20 samt nr 2, 3, samling 21 (4:o, fraktur); tr. separat under titeln *Manuskrift, funnet i en lönnlåda, i ett på auktionskammaren köpt schatull*. 2:a uppl., Stockholm: Johan Imnelius, 1818 (12:o, antikva, 48 s.); omtr. i *Ungdoms tidsfördrif*, band 1, Stockholm: Joh. Hörberg, 1834
- [Cederborgh, Fredrik], "Grefve Jaques Pancrace von Himmel och Jord", i *Anmärkaren*, utg. av Fredrik Cederborgh, 1818 i nr 12, samling 20 och nr 2, 3, samling 21 (4:o, fraktur); tr. separat under titeln *Något litet om Grefve Jaques Pancrace von Himmel och Jord. En timmes skämt af författaren till Uno von Trasenbergs*. 2:a uppl., Stockholm: A. Gadelius, 1819 (8:o, antikva, 42 s.); omtr. i *Ungdoms tidsfördrif*, band 1, Stockholm: Joh. Hörberg, 1834
- Fr[yxell] – – , [Anders], "Brott och Försoning. Swenskt Original", i *Kalender för damer*, utg. av Emanuel Bruzelius, 1819, avd. 3:2, s. 41–69 (8:o, fraktur)
- Fr[yxell] – – , [Anders], "Midsommarsnatten. Fantasi", i *Kalender för damer*, utg. av Emanuel Bruzelius, 1820, avd. 2:3, s. 216–220 (8:o, fraktur)
- [Hammarsköld, Lorenzo], "Skalde-Lönen. Novell", i *Opoetisk Kalender för Poetiskt Folk*, utg. av Carl Fredrik Dahlgren, 1822, sommarhäftet, s. 125–152 (8:o, fraktur)
- K[ernell], [Per Ulrik], "Dödsbudet. Sanning och Dikt", i *Poetisk Kalender*, utg. av P.D.A. Atterbom, 1822, s. 4–20 (12:o, antikva)
- [Livijn, Clas], "Samvetets Fantasi. En Berättelse", i *Opoetisk Kalender för Poetiskt Folk*, utg. Carl Fredrik Dahlgren, 1822, vinterhäftet, s. 75–119 (8:o, fraktur)
- [Livijn, Clas], "Skaldens Harpa. En Berättelse", i *Opoetisk Kalender för Poetiskt Folk*, utg. av Carl Fredrik Dahlgren, 1822, vinterhäftet, s. 160–184 (8:o, fraktur)
- Palmblad, [Wilhelm Fredrik], "Amala. Indisk novell", i *Poetisk Kalender*, utg. av P.D.A. Atterbom, 1817, Supplement s. 1–121 (12:o, antikva)

NOVELLER I ANTOLOGIER

- Anon., "Jag och min Man. Ett fragment ur äktenskaps-werlden", i *Penelope. Ny Läsning för Fruntimmer*, utg. av Bengt Johan Törneblad, häfte 1, Stockholm: Carl Deleen, 1818, s. 14–56 (8:o, fraktur)
- [Cederborgh, Fredrik], "Födelsedagen", i *Samlaren. Vitter ströskrift*, 1814, häfte 2, utg. av Fredrik

Cederborgh, s. 78–82 (8:o, antikva); omtr. i *Ungdoms tidsfördrif*, band 2, Stockholm: Joh. Hörberg, 1834

NOVELLSAMLINGAR

[Bremer, Fredrika], *Teckningar utur hvardagslifvet. Svenskt Original*, del 1, Upsala: Palmblad & C., 1828; innehåll: "Axel och Anna, eller Correspondence emellan tvenne våningar. Liten roman i biljetter", "Tvillingarne", "Förhopp-

ningar", "Bref öfver Stockholms supéer" (12:o, antikva, 180 s.)

[Hammarsköld, Lorenzo], *Sju timmar på Fitja. En liten samling af Noveller. Svenska Originaler*, Stockholm: Ernst A. Ortmann, 1821; innehåll: "Helvin och Elina, eller Trohets Profvet", "Den Förförda", "Träsko Lasse", "Justine de Levis", "Den straffade Kärleks Token", "Himmelens beskydd" och "Saknadens Vidskeppelse" (12:o, antikva, 180 s.)

1. Henrik Wallheim, *En underbar berättelse om ridderliga äventyr. V. F. Palmblad och den romantiska romanen*, diss. Uppsala: Gidlunds förlag, 2007, s. 185–213.
2. Yvonne Leffler, "Jag har fått ett bref..." *Den tidiga svenska brevroromanen 1770–1870*, Hedemora: Gidlunds, 2007, s. 233–244, s. 209–216 och s. 170–182.
3. Johan Svedjedal, *Kärlek är. Carl Jonas Love Almqvists författarliv 1793–1833*, Stockholm: Wahlström & Widstrand, 2007, s. 100–103.
4. T.ex. i Barbro Ståhle Sjönell, "Från retorik till romantik: ett exempel på hur novellgenren förändrades i början av 1800-talet", i Beata Agrell & Ingela Nilsson (red.), *Genrer och genreproblem: teoretiska och historiska perspektiv*, Göteborg: Daidalos, 2003, s. 219–230, och av densamma "Från Landt-Nöjet till Hyrkuskens berättelser. Nyttä och nöje i de äldsta svenska ramberättelserna" i Stefan Ekman, Mats Malm & Lisbeth Stenberg (red.), *Den litterära textens förändringar. Studier tillägnade Stina Hansson*, Stockholm/Stehag: Symposion, 2007, s. 327–338. I den förstnämnda uppsatsen jämförs *Helvin och Ellina eller TrohetsProfvet* med novellen *Amalia, eller De Finska Flygtingarne* (1808) av Per Adam Wallmark.
5. Novell som litterärt begrepp är enl. SAOB tidigast belagt i *Phosphoros* 1810 i en recension av Sällskapet Pro Jocos översättning av Friedrich Asts *Öfversigt af Poesiens Historia*.
6. "Luckan" omfattar de år som inte hade katalogiserats mellan Isak Collijns inventering

av svenska böcker till 1600-talets slut och 1830, då Hjalmar Linnströms *Svenskt boklexikon 1830–1865* tog vid. Sofi Rydell, "Om samlingar och bevarande" på KB:s hemsida den 17 maj 2012.

7. Svensk prosafiktion mer än fördubblades under 1830-talet, se Johan Svedjedal, *Almqvist – berättaren på bokmarknaden. Berättartekniska och litteratursociologiska studier i C. J. L. Almqvists prosafiktion kring 1840*, diss. Uppsala: Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen, s. 32f.
8. En omfattande studie återfinns i Gunnel Furuland, *Romanen som vardagsvara. Förläggare, författare och skönlitterära häftesserier i Sverige 1833–1851 från Lars Johan Hierta till Albert Bonniers*, diss. Uppsala; Stockholm: LaGun 2007, särskilt s. 43–118.
9. Jørgen Dines Johansen, *Novelleteori efter 1945. En studie i litterär taxonomi*, København: Munksgaard 1970, s. 241.
10. Två exempel är Susan Lohafer & Jo Ellyn Clarey (red.), *Short Story. Theory at a Crossroads*, Baton Rouge: Louisiana State University Press, 1989 och Charles E. May (red.), *The New Short Story Theories*, Ohio: Ohio University Press, 1994.
11. Se t.ex. Alistair Fowler, "Genrebegrepp", i Eva Hættner Aurelius & Thomas Götselius (red.) *Genreteori*, Lund: Studentlitteratur, 1997, s. 254–273.
12. Asbjørn Aarseth, *Episke strukturer. Innføring i anvendt fortellingsteori*, Bergen, Oslo, Tromsø: Universitetsforlaget 1976, s. 144.

13. Uttalandet, daterat till 29/1 1827, återfinns i Heinz Schlaffer (red.), *Gespräche mit Goethe in den letzten Jahren seines Lebens / Johann Peter Eckermann, Johann Wolfgang Goethe, Sämtliche Werke nach Epochen seines Schaffens*, band 19, München: Hanser cop., 1986, s. 203. Det gjordes när Goethe skulle sätta titel på ett nyskrivet prosastycke: "Wissen Sie was, sagte Goethe, wir wollen es die Novelle nennen, denn was ist eine Novelle anders als eine sich ereignete unerhörte Begebenheit" (Vet ni vad, sade Goethe, vi kallar det novell, ty vad är en novell annat än en oerhörd händelse som utspelar sig).
14. *Svensk Literatur-Tidning* nr 51, 1813, s. 797.
15. Hammarsköld var en av huvudskribenterna i *Svensk Literatur-Tidning*, se Petra Söderlund, *Romantik och förnuft. V. F. Palmblads förlag 1810–1830*, diss. Uppsala; Hedemora: Sidlunds Förlag, 2000, s. 109. Ett exemplar av *Svensk Literatur-Tidning* som ägts av Per Adolf Sondén finns bevarat på Kungl. biblioteket. Där har Sondén angivit att Hammarsköld recenserade Goethes *Valfrändskap* i nr 31, 1813. I båda recensionerna görs noggranna genomgångar av översättningarna.
16. Se sammanfattningarna av Jørgen Dines Johansen i Søren Baggesen & Jørgen Dines Johansen, *Novelle og kontekst*, København: Jul. Gellerups förlag, 1972, s. 89–104, och av Marie Lund i *Novellen. Struktur, historie og analyse*, Viby: Centrum, 1997, s. 108–120.
17. Johansen 1972, s. 27.
18. T.ex. Gustaf Henrik Mellins *Den unga grefvinnan. Novell* (1847) på hela 600 sidor.
19. *Giftas I–II. Äktenskapshistorier*, Samlade Verk av August Strindberg, del 16, red. Ulf Boëthius, Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1982, s. 2.
20. Svedjedal 2007, s. 103–105.
21. Recensionen i *Allmänna Journalen* nr 121, 1817, s. 2, avser *Penninge-friarne eller Tre frierier på en aftonstund*.
22. Ingemar Oscarsson, "Fortsättning följer". *Följetong och fortsättningsroman i dagspressen till ca 1850*, diss. Lund: Liber Läromedel, 1980, s. 41–45. Av 200 titlar skönlitteratur funna i 110 tidningsårgångar 1800–1830, kan eventuellt 20 vara av svenskt ursprung.
23. Söderlund 2000, s. 329–333.
24. *Ibid.*, s. 352–364.
25. Barbro Ståhle Sjönell, *Att ge ut noveller*, Stockholm: Svenska Vitterhetssamfundet, 2001, s. 5–7.
26. Trycket registreras i Per Olof Bäckström, *Svenska folkböcker II*, Stockholm: Bohlins förlag, 1848, s. 76.
27. Ståhle Sjönell 2003, s. 224, 228.
28. Bertil Romberg, *Carl Jonas Love Almquist. Liv och verk*, Stockholm: Ordfronts förlag, 1993, s. 23.
29. Henry Olsson, *Carl Jonas Love Almquist till 1836*, Stockholm: Hugo Gebers förlag, 1837, s. 77f.
30. Erik Lindström, *Walter Scott och den historiska romanen och novellen i Sverige intill 1850*, diss. Göteborg: Göteborgs högskola, 1925, s. 298.
31. *Ibid.*, s. 229–231.
32. Leffler 2007, s. 233, 242.
33. Gustaf Ljunggren refererar Bergers noveller i *Svenska Vitterhetens Häfder efjer Gustaf III:s död och fram till 1815*, Lund: C. W. K. Gleerups förlag, 1895, s. 613–616.
34. Fredrik Böök, *Romanens och prosaberättelsen historia i Sverige intill 1809*, Stockholm: Albert Bonniers förlag, 1907, s. 487.
35. Börje Räftegård, förord till Fredrik Cederborgh, *Uno von Trazenberg. Berättelse av Friherre Dolk*, Stockholm: Fabels bokförlag, 1992, s. IIIf.
36. En utförlig analys av verket finns i Fredrik Bööks *Fredrik Cederborgh. Minnesteckning*, Stockholm: P. A. Norstedt & Söners Förlag, 1925, s. 178–191.
37. Lorenzo Hammarsköld, *Sju timmar på Fitja. En liten samling af Noveller. Svenska Originaler*, Stockholm: Ernst A. Ortman, 1821, s. 166.
38. Wallheim 2007, s. 52–55.
39. Se vidare analysen i Ståhle Sjönell 2007, s. 329–333.
40. *Poetisk Kalender* 1813, s. 196–227.
41. *Poetisk Kalender* 1817, s. 1–121. Se dock Wallheims tolkning av orsaken till att "Amala" kallades novell, Wallheim 2007, s. 193.
42. Det gäller Jacob Haafners *Landresa längs med Orixas och Koromandels Kuster, på Indiska Västra Halfön* (1808), Wallheim 2007, s. 200–202.
43. *Poetisk Kalender*, utg. av P.D.A. Atterbom, 1817, s. 121.
44. Malla Grandinson, *Malla Montgomery-Silfverstolpes memoarer*, 3, Stockholm: Bonnier, 1910, s. 44.

45. Attribueringen har gjorts i Lorenzo Hammar-sköld & Per Adolf Sondén, *Svenska Vitterheten. Historisk-kritiska anteckningar*, 2:a uppl., Stockholm: Z. Hæggström, 1833, s. 565.
46. Johan Mortensen, *Clas Livijn. Ett nyromantiskt diktarefragment*, Stockholm: Albert Bonniers förlag, 1913, s. 291–295.
47. Henry Olsson, "Anders Fryxell som Uppsala-skald och fosforist. Till den värmländska landskapsromantikens ursprung", i *Nationen och hembygden* 1, Uppsala: Värmlands nation, 1930, s. 13–18.
48. Leffler 2007, s. 15, 210.
49. Bernhard Lundstedt, *Sveriges periodiska litteratur*, II, Stockholm: Iduns Tryckeri Aktiebolag, 1896, s. 26.
50. François Ricard, "Le recueil", i *Études françaises*, vol. 12, 1976:1–2, s. 113–133. Miranda Landen diskuterar termen i *Och nu börjar historien. Hjalmar Söderbergs novellkonst*, diss. Lund; Stockholm: Atlantis, 2013, s. 235–238.
51. Leffler 2007, s. 170, kallar "Axel och Anna" för "kortroman eller långnovell".
52. Carina Burman, *Bremer. En biografi*, Stockholm: Albert Bonniers förlag, 2001, s. 54–59.
53. "Inledning" till Fredrika Bremer, *Familjen H****, Svenska författare. Ny serie, red. Åsa Arping, Stockholm: Svenska Vitterhetssamfundet, 2000, s. XI.

SUMMARY

Swedish Short Stories in the Early 19th Century. Publication and Subgenres

The present study of Swedish short stories published between the years 1810 and 1829 illustrates that authors representing the Romantic Movement made special efforts to put the short story on the market. At V. F. Palmblad's publishing house, German contemporary short stories were translated and distributed, later followed by Swedish contributions to the genre, which appeared primarily in literary magazines. Only a small number of short stories were published over the course of these 19 years, and the means of publication varied. Out of 45 works found in the catalogues of the National Library of Sweden, 27 are published separately, while 14 are published in periodicals or newspapers and two in anthologies (one of which is a frame story and the other a modern collection). Authors connected to the Romantic school introduced two new varieties of short story: the exotic story and the fantastic story. The pre-existing subgenres included, for instance: adventures, satirical or comic stories, stories of family life, travel stories and historical short stories. Among these, the historical story was the only subgenre to be printed separately. Characteristic for the short story is its ability to be inserted into many different kinds of publications. Another result of the study is the discovery of the ease with which a short story may be transferred from one form of publication to another. For instance, the short story may originate as part of a novel, only to turn into a separate work in its own right. Alternatively, it may develop as a serial story in a newspaper and go on to be printed separately, and later appear in a publishing house series or in a volume of selected works. This adaptive, or transferable, quality should be included in the ongoing discussion pertaining to the definition of the short story.

Keywords: short story, subgenres, definition, frame-story, collection of short stories, serial story, significance of type, romanticism

